

Sygn. akt IV CSK 291/15

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 16 marca 2016 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 14 stycznia 2015 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Rejonowego w S. z dnia 12 września 2014 r.**

UZASADNIENIE

Powód A. O. domagał się zasądzenia od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kwoty 17 525,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi tytułem zasiłku chorobowego przysługującego mu, jego zdaniem, w związku z niezdolnością do pracy z powodu choroby za okres od dnia 1 lipca 2005 roku do dnia 5 lipca 2005 roku i okres od dnia 17 czerwca 2005 roku do dnia 17 sierpnia 2005 roku jako pracownikowi spółki jawnej O. w S., a także tytułem zasiłku chorobowego przysługującego mu w związku z niezdolnością do pracy za okres od dnia 16 listopada 2004 roku do dnia 5 lipca 2005 roku oraz od dnia 13 sierpnia 2005 roku do dnia 17 sierpnia 2005 roku w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Postanowieniem z dnia 12 września 2014 roku w sprawie I C .../12, Sąd Rejonowy w S., po rozpoznaniu sprawy w zwykłym postępowaniu rozpoznawczym, odrzucił pozew na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Wskazał, że Sąd Rejonowy w S. Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych prawomocnym wyrokiem z dnia 17 stycznia 2006 roku (sygn. akt U ../05) zmienił zaskarżoną przez powoda decyzję ZUS w ten sposób, że przyznał A. O. prawo do zasiłku chorobowego za okres dalszych trzech miesięcy, to jest od dnia 17 czerwca 2005 roku do dnia 17 sierpnia 2005 roku. Prawomocnym wyrokiem z dnia 19 marca 2008 roku (sygn. akt U ../06) Sąd Rejonowy w S. Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną przez powoda decyzję ZUS w ten sposób, że przyznał powodowi prawo do zasiłku chorobowego za okres od dnia 1 lipca 2005 roku do dnia 5 lipca 2005 roku. Orzeczenia te zostały wydane na podstawie tych samych, co aktualnie przytoczone w pozwie, okoliczności faktycznych (stosunek ubezpieczenia chorobowego powoda, niezdolność do pracy z powodu choroby w tych samych, co w rozpoznawanym powództwie, okresach) oraz na tej samej podstawie prawnej (przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa - tekst jedn. Dz. U. 2014 r, poz. 159). Sąd Rejonowy wskazał, że aktualnie powód dochodzi tego samego świadczenia, co w poprzednich sprawach, a mianowicie zasiłku chorobowego za te same okresy. W tej sytuacji występuje, zdaniem Sądu Rejonowego, ujemna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej, uzasadniająca odrzucenie pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

W zażaleniu na to postanowienie powód zarzucił nie rozpoznanie istoty sprawy, wadliwą właściwość sądu i niewłaściwy tryb postępowania (sprawę powinien rozpoznać, zdaniem powoda, sąd ubezpieczeń społecznych w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, a nie sąd cywilny w zwykłym postępowaniu rozpoznawczym), a także błędne przyjęcie przez Sąd Rejonowy, że w niniejszej sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił zażalenie powoda, dzieląc ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 366 k.p.c. oraz art. 477⁹ § 4 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

A. O. wniósł powództwo o świadczenie, domagając się zasądzenia od strony pozwanej określonych kwot z tytułu zasiłku chorobowego, przysługującego – zdaniem powoda – za wskazane okresy na podstawie wskazanych przez powoda tytułów ubezpieczenia społecznego (stosunek pracy w spółce jawnej i działalność gospodarcza). Sąd Okręgowy, w ślad za Sądem Rejonowym, przyjął dopuszczalność drogi sądowej dla dochodzenia tego roszczenia o zapłatę przed sądem powszechnym, ale ocenił, że pozew podlega odrzuceniu z uwagi na wystąpienie ujemnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej. W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 199 § 1 pkt 2 i art. 366 k.p.c. przez wadliwe przyjęcie, że zachodzi tożsamość podmiotowa i przedmiotowa aktualnie zgłoszonego żądania zasądzenia wskazanych kwot z przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawach o sygnaturach [...].

Stosownie do art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. sąd ma obowiązek odrzucić pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Zakres przedmiotowy i podmiotowy powagi rzeczy osądzonej określa art. 366 k.p.c. przewidujący, że wyrok

prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Tożsamość przedmiotu uprzedniego orzeczenia oraz kolejnego powództwa, wykluczająca możliwość jego merytorycznej oceny, zachodzi w przypadku jednakowej podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia oraz ponownego żądania powoda, przy czym przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2013 r., III CZP 67/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 73, postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 226, z dnia 25 sierpnia 1998 r., I PKN 266/98, OSNP 1999, nr 17, poz. 554, z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 414/09, niepubl, z dnia 11 lutego 2011 r., I CSK 277/10, niepubl., z dnia 8 kwietnia 2011 r., II CSK 493/10, OSNC-ZD 2011, nr C, poz. 70, z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 301/11, niepubl. oraz wyroki z dnia 22 kwietnia 1967 r., I CR 570/66, OSPiKA 1968, nr 7-8, poz. 158, z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 56/98, "Biuletyn SN" 1999, nr 4, s. 9, z dnia 14 lipca 2011 r., III UK 196/10, OSNP 2012, nr 17-18, poz. 222 i z dnia 15 listopada 2012 r., V CSK 515/11, "Izba Cywilna" 2013, nr 12, s. 36).

Badając, czy tak rozumiana powaga rzeczy osądzonej wystąpiła w rozpoznawanej sprawie należy wskazać, że z zaaprobowanych przez Sąd Okręgowy ustaleń Sądu Rejonowego wynika, iż powód był zatrudniony od 2002 roku na podstawie umowy o pracę w spółce jawnej O. w S. i z tego tytułu podlegał ubezpieczeniu społecznemu na wypadek choroby. Od 1999 roku powód prowadził także indywidualną działalność gospodarczą pod firmą E. na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Od dnia 16 listopada 2004 roku do dnia 16 maja 2005 roku A. O. był niezdolny do pracy z powodu nieprzerwanie trwającej choroby i pobierał zasiłek chorobowy z tytułu zatrudnienia w spółce jawnej. Z dniem 16 czerwca 2005 roku stosunek pracy powoda ze spółką jawną O. ustał. Decyzją z dnia 27 lipca 2005 roku ZUS odmówił ubezpieczonemu powodowi przedłużenia zasiłku chorobowego na okres dalszych trzech miesięcy. Po rozpoznaniu odwołania powoda, Sąd Rejonowy w S. prawomocnym wyrokiem z dnia 17 stycznia 2006 roku w sprawie U .../05 zmienił tę decyzję w ten sposób, że przyznał powodowi prawo do zasiłku na okres dalszych trzech miesięcy. Spółka O. wypłaciła powodowi zasiłek chorobowy za okres do dnia 16 czerwca 2005 roku

czyli do dnia ustania stosunku pracy powoda z tą spółką. Decyzją z dnia 26 kwietnia 2006 roku ZUS odmówił ubezpieczonemu powodowi wypłaty zasiłku chorobowego za okres od dnia 1 lipca do dnia 5 lipca 2005 roku. Na skutek odwołania powoda, Sąd Rejonowy w S. prawomocnym wyrokiem z dnia 19 marca 2008 roku w sprawie U .../06 zmienił tę decyzję w ten sposób, że przyznał powodowi prawo do zasiłku chorobowego za okres od dnia 1 lipca do dnia 5 lipca 2005 roku.

W rozpoznawanej aktualnie sprawie powód domagał się zasądzenia od strony pozwanej (por. k. 147 akt) kwoty 8 934,17 zł tytułem zasiłku chorobowego należnego mu - jego zdaniem - od strony pozwanej z tytułu zatrudnienia w spółce jawnej O. za okresy: od dnia 17 czerwca do dnia 30 czerwca 2005 roku (plus odsetki ustawowe od tej kwoty biegnące od dnia 31 lipca 2005 roku do dnia zapłaty) oraz od dnia 6 lipca do dnia 17 sierpnia 2005 roku (plus odsetki ustawowe od tej kwoty biegnące od dnia 17 września 2005 roku do dnia zapłaty). Powód żądał także w niniejszej sprawie zasądzenia od strony pozwanej kwoty 8 994,86 złotych tytułem zasiłku chorobowego należnego mu - jego zdaniem - w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą E. za okresy: od dnia 16 listopada 2004 roku do dnia 5 lipca 2005 roku (plus odsetki ustawowe od tej kwoty biegnące od dnia 5 sierpnia 2005 roku do dnia zapłaty) oraz od dnia 13 sierpnia 2005 roku do dnia 17 sierpnia 2005 roku (plus odsetki ustawowe od tej kwoty biegnące od dnia 17 września 2005 roku do dnia zapłaty).

Tak sformułowane żądanie zasądzenia na rzecz powoda od strony pozwanej skonkretyzowanych kwot zasiłku chorobowego oraz odsetek ustawowych od należności głównej - bez względu na dopuszczalność ich dochodzenia przez ubezpieczonego w takiej formie w postępowaniu przed sądem powszechnym, o czym niżej - nie były przedmiotem zapadłych uprzednio i opisanych przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach o sygnaturze U .../05 i U .../06. W orzeczeniach tych sąd ubezpieczeń społecznych - po rozpoznaniu w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, odwołań ubezpieczonego powoda od odmownych decyzji ZUS w przedmiocie prawa do zasiłku chorobowego ustalił, że powodowi przysługuje prawo do zasiłku chorobowego za okresy

wskazane w sentencjach tych wyroków. Z tej przyczyny należy podzielić zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. i art. 366 k.p.c. przez wadliwe przyjęcie wystąpienia w rozpoznawanej sprawie ujemnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej.

Zasadność tego zarzutu jest wystarczająca do uwzględnienia skargi kasacyjnej z uwagi na zakres kognicji Sądu Najwyższego badającego skargę w granicach zaskarżenia i w granicach jej podstaw, ale nie wyczerpuje występujących w niniejszej sprawie zagadnień prawnych, związanych z treścią i charakterem prawnym roszczeń powoda oraz specyficznym trybem dochodzenia przez ubezpieczonych świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego. Otóż podstawową kwestią, którą powinien był rozważyć Sąd, jest kwestia dopuszczalności dochodzenia przez ubezpieczonego w postępowaniu cywilnym przez sądem powszechnym żądania zasądzenia na jego rzecz od ZUS konkretnych kwot tytułem zasiłku chorobowego.

Zasiłek chorobowy jest świadczeniem pieniężnym z ubezpieczenia społecznego (por. art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa - tekst jedn.: Dz. U. z 2014 roku, poz. 159, dalej jako u.s.ch.m.). Art. 61 tej ustawy stanowi, że prawo do zasiłku chorobowego oraz jego wysokość ustalają oraz zasiłki te wypłacają: 1) płatnicy składek na ubezpieczenie chorobowe, którzy zgłaszają do ubezpieczenia chorobowego powyżej 20 ubezpieczonych, z zastrzeżeniem pkt 2 lit. d; oraz 2) Zakład Ubezpieczeń Społecznych w sytuacjach wskazanych w tym punkcie. Art. 63 ust. 1 tej ustawy przewiduje, że ubezpieczony może wystąpić do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z wnioskiem o ustalenie uprawnień do zasiłku, jeżeli uważa, że zostały naruszone jego uprawnienia w tym zakresie. 3. Środki odwoławcze od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określają odrębne przepisy. Przepisy te korelują z art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 roku, poz. 121) przewidującym, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności: 4) ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i 5) wymiaru świadczeń z ubezpieczeń społecznych. 2. Od decyzji

Zakładu przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.³ Odwołanie do sądu przysługuje również w razie niewydania decyzji w terminie 2 miesięcy, licząc od dnia zgłoszenia wniosku o świadczenie lub inne roszczenia.

Z przytoczonych przepisów wynika, że ustalenie uprawnienia do zasiłku z ubezpieczenia społecznego oraz ustalenie konkretnej kwoty przysługującego ubezpieczonemu zasiłku z ubezpieczenia społecznego, w tym zasiłku chorobowego, należy do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który orzeka o tym w formie decyzji administracyjnej, która może być zaskarżona przez ubezpieczonego do sądu powszechnego na zasadach przewidzianych w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 459-477^{14a} k.p.c.). Zgodnie z art. 476 § 2 pkt 1 k.p.c., sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych jest sprawa, w której wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych dotyczącej ubezpieczeń społecznych. Przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się także sprawy wszczęte na skutek niewydania przez organ rentowy decyzji we właściwym terminie (§ 3 *in principio* cytowanego przepisu). Stosownie do art. 477⁸ § 2 k.p.c., do właściwości sądów rejonowych należą sprawy o zasiłek chorobowy, rozpoznawane w trybie przepisów postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

Przytoczone regulacje prowadzą do wniosku, że nie jest dopuszczalne orzekanie przez sąd powszechny w postępowaniu cywilnym w sprawie, w której ubezpieczony domaga się zasądzenia od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na jego rzecz określonych przez powoda kwot tytułem zasiłku chorobowego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 października 1996 roku, II PRN 8/96, OSNP 1997, nr 9, poz. 149 i z dnia 2 czerwca 1995 roku, I PRN 24/95, OSNAPiUS 1996, nr 4, poz. 58). Właściwy do określenia tej kwoty jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który orzeka o wymiarze konkretnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w tym zasiłku chorobowego, w formie decyzji, po doręczeniu której ubezpieczonemu otwiera się droga sądowa do jej zaskarżenia do sądu ubezpieczeń społecznych na podstawie przepisów k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie Sądy obu instancji nie rozważyły w ogóle tych kwestii. Wobec braku przesłanki powagi rzeczy osądzonej, na którą błędnie wskazał Sąd Okręgowy aprobując odrzucenie z tej przyczyny pozwu oraz wobec braku poczynienia przez Sąd ustaleń faktycznych i rozważań w zakresie wskazanych wyżej kwestii, sprawa wymaga ponownego rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji z uwagi na poszanowanie praw powoda jako ubezpieczonego. Trzeba przy tym przypomnieć, że stosownie do art. 464 § 1 k.p.c., odrzucenie pozwu w sprawie z zakresu prawa pracy lub ubezpieczenia społecznego nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaże mu sprawę. Jak to już podniesiono, jest to regulacja szczególna mająca na celu ochronę interesu pracownika lub ubezpieczonego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2010 r., II UK 165/09, nie publ.). Przypomnienia także wymaga, że organem właściwym w sprawie o odsetki ustawowe od niewypłaconego w terminie zasiłku chorobowego jest organ rentowy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2002 roku, III KKO 6/02, OSNP 2003, nr 21, poz. 528).

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

kc

jw